

Jean-Jacques Rousseau, *Jean-Jacques Rousseaus tanker om krig og fred*, indledning og oversættelse ved Niels Amstrup, København: SNU, 1994, 104 s., kr. 60,00.

Dansk skranter som sprog for politisk filosofi. Hvis dansk skal overleve som et levende sprog indenfor dette felt, så må feltets klassikere gøres tilgængelige i gode læselige oversættelser. Niels Amstrups arbejde med Rousseau bidrager til dette og er derfor prisværdigt. De tekster, der er medtaget i Amstrups udvalg, er formentlig skrevet mellem 1755 og 1760. Det vil sige, at de inden for forfatterskabet ligger efter de store diskurser, men før Samfundspagten og Émile. Kun en af teksterne blev udgivet af Rousseau selv. Den indeholder en kritisk gennemgang af abbed de Saint-Pierres forslag om en Europæisk konføderation, hvor stridigheder mellem staterne kunne afgøres ved voldgift i stedet for krig. Denne abbed giver uvilkårligt en dansker associationer i retning af Det radikale Venstre. Det siges også, at abbeden skrev langt, omstændeligt og noget tåget. Det var derfor Rousseau følte sig kaldet til at give en kortere og mere logisk fremstilling af den gode mands forslag. Men Rousseau var ikke enig med abbed de Saint-Pierre. Den anden tekst i udvalget, det vægtigste filosofiske bidrag, giver en voldsom kritik af troen på, at det er muligt at indføre en fredelig verdensorden. (En verdensorden var for disse forfattere hovedsageligt en europæisk orden. Der er, som bekendt, ingen verden uden for Veronas mure). De sidste tre tekster er af fragmentarisk karakter, og er formodentlig forstudier til Rousseaus planlagte - men aldrig gennemførte - storværk om politiske institutioner.

Rousseau har ry for at være en fremragende stilist, og det slår godt igennem i Amstrups gengivelse. Betragt som eksempel følgende passage, der sagtens kan forstås løserevet fra sin sammenhæng:

Endelig kan enhver se, at de erobrende fyrster fører mindst lige så megen krig mod deres undersåtter som mod deres fjender, og at vilkårene for de sejrende ikke er bedre end for de besejrede. "Jeg har slået romerne" skrev Hannibal til kartagenienserne, "send mig flere tropper. Jeg har brandskattet Italien, send mig penge". Det er, hvad der kendetegner lovsangene, glædesblussene og folkets jubel ved deres herres triumfer (p. 63).

I denne passage skinner Rousseaus kyniske syn på statsmænd, og "herrerne" som stand, klart igennem. Det eneste, der er værre end kongen, er faktisk embedsmændene omkring kongen. Deres behov for at manipulere kongen og profilere sig selv får dem til at handle systematisk imod nationens interesse. Siden Arilds tid har man med stor fanfare igen og igen opdaget, at politiske aktører i bred almindelighed er nogle snæversynede egoister. Denne opdagelse er også blandt de stolteste triumfer i vort århundredes samfundsvidenskab. Inden for nogle dele af samfundsvidenskaben taler man om "realisme", andre taler om "rational choice". Så vi mener åbenbart, at det er både realistisk og fornuftigt at udvise snæversynet egoisme. Niels Amstrup anskuer Rousseau ud fra feltet international politik. Her har de klare hoveder som oftest været tiltrukket af "realismen". Og det er da også som en slags forløber for den moderne realisme, at Rousseau anbefales til os af Amstrup. Dette synspunkt anlægger Am-

Jean-Jacques Rousseau, *Jean-Jacques Rousseaus tanker om krig og fred*, indledning og oversættelse ved Niels Amstrup, København: SNU, 1994, 104 s., kr. 60,00.

Dansk skranter som sprog for politisk filosofi. Hvis dansk skal overleve som et levende sprog indenfor dette felt, så må feltets klassikere gøres tilgængelige i gode læselige oversættelser. Niels Amstrups arbejde med Rousseau bidrager til dette og er derfor prisværdigt. De tekster, der er medtaget i Amstrups udvalg, er formentlig skrevet mellem 1755 og 1760. Det vil sige, at de inden for forfatterskabet ligger efter de store diskurser, men før Samfundspagten og *Émile*. Kun en af teksterne blev udgivet af Rousseau selv. Den indeholder en kritisk gennemgang af abbed de Saint-Pierres forslag om en Europæisk konføderation, hvor stridigheder mellem staterne kunne afgøres ved voldgift i stedet for krig. Denne abbed giver uvilkårligt en dansker associationer i retning af Det radikale Venstre. Det siges også, at abbeden skrev langt, omstændeligt og noget tåget. Det var derfor Rousseau følte sig kaldet til at give en kortere og mere logisk fremstilling af den gode mands forslag. Men Rousseau var ikke enig med abbed de Saint-Pierre. Den anden tekst i udvalget, det vægtigste filosofiske bidrag, giver en voldsom kritik af troen på, at det er muligt at indføre en fredelig verdensorden. (En verdensorden var for disse forfattere hovedsageligt en europæisk orden. Der er, som bekendt, ingen verden uden for Veronas mure). De sidste tre tekster er af fragmentarisk karakter, og er formodentlig forstudier til Rousseaus planlagte - men aldrig gennemførte - storværk om politiske institutioner.

Rousseau har ry for at være en fremragende stilist, og det slår godt igennem i Amstrups gengivelse. Betragt som eksempel følgende passage, der sagtens kan forstås løserevet fra sin sammenhæng:

Endelig kan enhver se, at de erobrende fyrster fører mindst lige så megen krig mod deres undersåtter som mod deres fjender, og at vilkårene for de sejrende ikke er bedre end for de besejrede. "Jeg har slået romerne" skrev Hannibal til kartagenienserne, "send mig flere tropper. Jeg har brandskattet Italien, send mig penge". Det er, hvad der kendetegner lovsangene, glædesblussene og folkets jubel ved deres herres triumfer (p. 63).

I denne passage skinner Rousseaus kyniske syn på statsmænd, og "herrerne" som stand, klart igennem. Det eneste, der er værre end kongen, er faktisk embedsmændene omkring kongen. Deres behov for at manipulere kongen og profilere sig selv får dem til at handle systematisk imod nationens interesse. Siden Arilds tid har man med stor fanfare igen og igen opdaget, at politiske aktører i bred almindelighed er nogle snæversynede egoister. Denne opdagelse er også blandt de stolteste triumfer i vort århundredes samfundsvidenskab. Inden for nogle dele af samfundsvidenskaben taler man om "realisme", andre taler om "rational choice". Så vi mener åbenbart, at det er både realistisk og fornuftigt at udvise snæversynet egoisme. Niels Amstrup anskuer Rousseau ud fra feltet international politik. Her har de klare hoveder som oftest været tiltrukket af "realismen". Og det er da også som en slags forløber for den moderne realisme, at Rousseau anbefales til os af Amstrup. Dette synspunkt anlægger Am-

strup i en artikel om Kant og Rousseau i et tidligere nummer af *Politica* (24. årg., nr. 3, 1992). Denne artikel supplerer på en glimrende måde den nuværende udgivelse, og fritager samtidig denne anmelder for at betræde de allerede velafmærkede stier. Lad os i stedet betragte forholdet mellem Rousseaus hovedværker og de nyudgivne tekster.

Man kan ikke tale om Rousseau uden at etablere oversættelser af Rousseaus to begreber om kærlighed til selvet. Jeg skal bruge termen "egenkærlighed" til at gengive Rousseaus *amour de soi* og termen "selvhævdelse" til at gengive *amour-propre*. Forskellen på de to begreber er, at Robinson Crusoe alene på øen kunne føle egenkærlighed, men ikke selvhævdelse. Egenkærlighed er rettet mod selvets naturlige behov. Robinson passer godt på sig selv. Han giver sig selv tag over hovedet og skaffer sig føde. Men før Fredag dukker op, kan han ikke hævde sig selv. At hævde sig selv er noget man gør *overfor andre*. Rousseau mener, at egenkærlighed er en God Ting. Den motiverer mennesker i naturtilstanden. Han mener også, at selvhævdelse er en Ond Ting. Selvhævdelse motiverer menneskene i samfundstilstanden. Løsningen er som bekendt samfundspagten, der omformer selvhævdelsen til patriotisme. Patriotisme er kærlighed til almenviljen, men også viljen til kollektiv selvhævdelse. Den grundlæggende modsigelse i Rousseaus filosofi kommer til udtryk i opfattelsen af naturtilstanden. Somme tider opfatter han naturtilstanden som en abstrakt moralsk konstruktion, der udelukkende skal hjælpe ved udformningen af en teori om retfærdighed. Men somme tider er det også vigtigt for ham, at naturtilstanden har haft historisk realitet (hvis ikke naturtilstanden faktisk lå for samfundstilstanden, hvorfor skulle så egenkærligheden være mere naturlig end selvhævdelsen?). Denne modsigelse kommer til udtryk på smukkeste måde i det nye tekstudvalg. Vi kan klart se, at når Rousseau opfatter naturtilstanden som en historisk realitet, så kan han også hævde, at der ikke findes krig i naturtilstanden. En krig må forudsætte selvhævdelse, og denne hører samfundstilstanden til. Men når samfundspagten er indgået, kan der heller ikke længere være krig mellem individerne indenfor det samme samfund. Samfundsmedlemmerne står under fælles love. Brud på disse love er kriminalitet, men ikke krig. Men nu husker vi, at samfundspagten skulle gøre os til patrioter. Det vil sige, at de enkelte nationer i et internationalt system alle motiveres af kollektiv selvhævdelse. Og det er denne form for selvhævdelse, der fører til krig. Dette er hovedlinjen i Rousseaus argument, og da Rousseau opfatter patriotisme som en dyd, så må denne analyse nødvendigvis lede ham til at se skeptisk på mulighederne for at etablere den evige fred. Dette er som sagt hovedlinjen i argumentet. Men der er en interessant understrøm, der modsiger dette. Når Rousseau opfatter den rene naturtilstand som en fiktion, så bliver det muligt at tale om krig mellem individer (se siderne 98 og 102, dette synspunkt modsiges omvendt på side 101!). I denne analyse står menneskets gode og dårlige kærlighed til selvet på samme plan. De må begge tages alvorligt samtidig. Og dette er det dybere lag i Rousseau. Her er han under tydelig indflydelse af den ægte realismes stormester, Machiavelli. Machiavelli ønskede at fastholde de store idealer, men i en verden af ondskab, er dette projekt altid farligt. Rous-

seau fastslår, at abbed de Saint-Pierres forslag om en ny og bedre verdensorden er moralsk gyldigt. Han går videre og siger, at *hvis* planen blev ført ud i livet, ville den aldrig blive omstødt. Men i en verden af snæversynet egoisme bliver planen ikke gennemført med det gode. En stor leder kan måske gennemføre planen med det onde ("ved midler som er voldelige og forfærdelige for menneskeheden" (p. 74)). Dette argument er et klart ekko af Machiavelli (*Discorsi*, bog I, kap. 26). For den, der både har høje idealer og en skeptisk vurdering af menneskelig adfærd åbnes der en afgrund mellem teori og praksis. Et problem, der altid er en overvejelse værd. Rousseau er en væsentlig tæinker, og dette er en god bog.

Jørgen Poulsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Bjørn Hvinden, *Divided Against Itself. A Study of Integration in Welfare Bureaucracy*, Oslo: Scandinavian University Press, 1994, 308 + xii s., NOK 295,00.

Bjørn Hvinden fokuserer på koordinations- og integrationsproblemer i den offentlige sektor, og specielt i de norske og skotske socialforvaltninger. Bogens grundlæggende problemstillinger er for det første: Hvorfor dukker koordinations- og integrationsproblemer konstant op på trods af lovgivning og regler, som indeholder fælles mål for forvaltningsenhederne, og som påbyder koordination og helhedssyn? For det andet: Hvorledes hænger disse problemer sammen med grundlæggende bureaukratiske træk i velfærdsstaten og her specielt den sociale sektor?

Det empiriske materiale er hentet fra en række casestudier af norske og skotske kommunale socialforvaltninger og af de tilsvarende statslige lokale myndigheder, der administrerer de sociale sikringsordninger - *trygdekontorer* og lokalerheder af *Department of Health and Social Security*. Bogens hovedfokus er norske forhold. Den belyser koordinations- og integrationsproblemer både *inden for* og *mellem* offentlige myndigheder, og det er en af bogens pointer, at disse grundlæggende er af samme teoretiske karakter, idet begge typer af relationer kan studeres med samme begrebsapparat, ligesom det mere eller mindre er samme mekanismer, der medfører koordinations- og integrationsproblemer i de to relationer (p. 276).

Bjørn Hvinden er særdeles velbevandret i organisations- og bureaukrati-teori, og det er velgørende at se en forsker fra et samfundsvidenskabeligt sektorforskningsinstitut - det norske INAS, som svarer til Socialforskningsinstituttet i Danmark - gennemføre et så klart teoretisk relateret forskningsprojekt, der forener grundforskning og anvendelsesorienteret forskning. Den danske sektorforskning kunne lære heraf. De socialreformundersøgelser, der gennemførtes i Danmark i 1960'erne og 1980'erne, og som i høj grad vedrørte koordinations- og samarbejdsproblemer, savnede en sådan teoretisk forankring.